

Vergaderjaar 1989-1990

21 300 VIII

**Vaststelling van de begroting van de uitgaven
en van de ontvangsten van hoofdstuk VIII
(Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen)
voor het jaar 1990**

Nr. 77

VERSLAG VAN EEN MONDELING OVERLEG

Vastgesteld 29 mei 1990

¹ Samenstelling:

Leden: Beckers-de Bruijn (Groen Links), K. Zijlstra (PvdA), Van der Linden (CDA), Van Noord (CDA), Blauw (VVD), voorzitter, Van der Vlies (SGP), Nijland (CDA), Voorhoeve (VVD), Te Veldhuis (VVD), Eisma (D66), Huys (PvdA), Swildens-Rozendaal (PvdA), De Leeuw (CDA), Roosen-van Pelt (CDA), Reitsma (CDA), Biesheuvel (CDA), onder-voorzitter, J.H. van den Berg (PvdA), Feenstra (PvdA), Ter Veer (D66), Van der Vaart (PvdA), Witteveen-Hevinga (PvdA), M.D.T. M. de Jong (CDA) en Van Zijl (PvdA).
Plv. leden: Rosenmøller (Groen Links), Haas-Berger (PvdA), Schartman (CDA), Esselink (CDA), Franssen (VVD), Van Middelkoop (GPV), De Kok (CDA), Linschoten (VVD), Jorritsma-Lebbink (VVD), Tommel (D66), Melkert (PvdA), Van Rijn-Vellekoop (PvdA), Van Houwelingen (CDA), Eversdijk (CDA), Boers-Wijnberg (CDA), Castricum (PvdA), Nuis (D66), Leerling (RPF), Vos (PvdA), Mulder-van Dam (CDA) en Spieker (PvdA).

² Samenstelling:

Leden: Hermes (CDA), Beinema (CDA), Van Leijenhorst (CDA), voorzitter, Niessen (PvdA), Ginjaar-Maas (VVD), ondervoor- zitter, Van der Vlies (SGP), Lankhorst (Groen Links), Franssen (VVD), Jorritsma-Lebbink (VVD), Janmaat-Abee (CDA), Leijnse (PvdA), Nuis (D66), De Cloe (PvdA), Lilipaly (PvdA), Van Gelder (PvdA), Frissen (CDA), Van de Camp (CDA), Tuinstra (CDA), Netelenbos (PvdA), Versnel-Schmitz (D66), Beijlen-Geerts (PvdA), Huibers (CDA) en Quint-Maagdenberg (PvdA).
Plv. leden: Boers-Wijnberg (CDA), Van Rooy (CDA), Reitsma (CDA), Apostolou (PvdA), Linschoten (VVD), Schutte (GPV), Willems (Groen Links), Dees (VVD), Korthals (VVD), Mulder-van Dam (CDA), Buurmeijer (PvdA), Ter Veer (D66), Van Gijzel (PvdA), Huys

De vaste Commissies voor landbouw en natuurbeheer¹, onderwijs en wetenschappen² en welzijn en cultuur³ hebben op 3 mei 1990 mondeling overleg gevoerd met de ministers van Onderwijs en Wetenschappen en van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij over **de kosten van de uitvoering van de taakverdeling tussen de instellingen voor hoger onderwijs in Groningen en Friesland (het zogenaamde Herenakkoord Noorden des lands)**.

Van het gevoerde overleg brengen de commissies als volgt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissies

De heer **Lankhorst** (Groen Links) beseftte dat het Herenakkoord tussen de provincies Groningen en Friesland gedeeltelijk al is uitgevoerd. Niettemin behoeft een dergelijk akkoord niet onaantastbaar te zijn, gelet op de financiële, onderwijskundige en sociale consequenties. Te vrezen valt bijvoorbeeld dat de lerarenopleiding (voorheen Ubbo Emmius) van Groningen naar Leeuwarden gaat, het studentental verder zal teruglopen dan volgens de trendmatige ontwikkeling valt te verwachten. Hoe staat de minister van Onderwijs en Wetenschappen tegenover de gemaakte terugloop met 50%, welke raming is gebaseerd op de verwachting dat

(PvdA), Vermeend (PvdA), Deetman (CDA), Lansink (CDA), Roosen-van Pelt (CDA), Witteveen-Hevinga (PvdA), Groenman (D66), Leerling (RPF), Van Iersel (CDA) en J. H. van den Berg (PvdA).

³ Samenstelling:

Leden: Beinema (CDA), Dees (VVD), Hermans (VVD), Niessen (PvdA), De Pree (PvdA), Lankhorst (Groen Links), Van Nieuwenhoven (PvdA), Van der Heijden (CDA), Dijkstal (VVD), Nuis (D66), voorzitter, Doelman-Pel (CDA), Lilipaly (PvdA), Frissen (CDA), ondervoorzitter, Esselink (CDA), Koetje (CDA), Vliegthart (PvdA), Mulder-van Dam (CDA), Versnel-Schmitz

(D66), Van Middelkoop (GPV), Van Rooy (CDA), Beijlen-Geerts (PvdA), Middel (PvdA) en Valk (PvdA).

Plv. leden: Laning-Boersema (CDA), Wiebenga (VVD), E.G. Terpstra (VVD), De Cloe (PvdA), Witteveen-Hevinga (PvdA), Rosenmøller (Groen Links), Van Otterloo (PvdA), Hennekam (CDA), Van Heemskerck Pillis-Duvekot (VVD), Eisma (D66), Janmaat-Abee (CDA), Jurgens (PvdA), Tuinstra (CDA), Krajenbrink (CDA), Vriens-Auerbach (CDA), Schoots (PvdA), Gerritse (CDA), Wolffensperger (D66), Van der Vlies (SGP) Huibers (CDA), Leerling (RPF), Buurmeijer (PvdA) en Verspaget (PvdA).

gaan? Deze vraaguitval zou tot minder docenten leiden, met alle sociale problemen van dien (wachtgeldregelingen), terwijl ook repercussies voor de kwaliteit van het onderwijs zouden kunnen optreden. Daar komt bij dat de Rijkshogeschool Groningen wil beginnen met een nieuwe studierichting milieutechnologie, terwijl deze studierichting ook in Leeuwarden opgebouwd zou moeten worden. Gesuggereerd is via bilokaties delen van de lerarenopleiding en de agrarische opleiding in Groningen te handhaven. Hoe staan de bewindslieden daar tegenover?

Deze vraag is temeer van belang, omdat een en ander naar verwachting veel duurder zal uitvallen dan gepland is. Er zijn bovendien verschillende financiële onzekerheden. Voor de verkoop van het huidige gebouw van het Van Hall Instituut in Groningen wordt 19,5 miljoen geraamd, maar dit is niet zeker. Het Agrarisch Opleidingscentrum (AOC) Noord in oprichting zou graag in het gebouw worden ondergebracht, maar de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij wil, blijkens zijn brief van 4 april jl. hiermee slechts akkoord gaan, indien het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen alle verplaatsingskosten betaalt. Wat verstaat hij daar trouwens onder? Verstaat hij daaronder bijvoorbeeld ook de kosten die in het kader van een sociaal plan moeten worden gemaakt? Is overleg gevoerd met de vakorganisaties in verband met het sociale beleid voor het personeel? In de antwoorden op de schriftelijke vragen van de leden Nuis en Lankhorst wordt verschillende malen gerefereerd aan een financiële bijdrage van derden. Wie zijn die derden? In financieel opzicht lijkt het gehele Herenakkoord een soort open-eindregeling te zijn geworden. Mede gelet op de financiële problemen die in verband met de onderwijsbegroting reeds zijn gerezen, leek het de heer Lankhorst dan ook niet verstandig het akkoord zonder meer als uitgangspunt te blijven nemen.

In de gisteren gehouden UCV over de Vierde nota ruimtelijke ordening is door de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer verklaard dat in het kader van het knooppuntenbeleid binnen twee maanden nieuwe afspraken tussen Groningen en Leeuwarden op tafel moeten liggen. Het lijkt verstandig dat de minister van Onderwijs en Wetenschappen met de minister van VROM overleg gaat voeren over de mogelijkheid het Herenakkoord open te breken, omdat de verdere uitvoering te kostbaar lijkt te worden en omdat er in onderwijskundig en sociaal opzicht vraagtekens bij moeten worden geplaatst. Het is wellicht beter een en ander in een breder kader te plaatsen.

Ten slotte ging de heer Lankhorst in op de problematiek van Bolsward; de studierichting levensmiddelentechnologie van de agrarische hogeschool en de MOB-opleiding aldaar zouden immers ook naar Leeuwarden moeten worden verplaatst. Voor Bolsward is dit buitengewoon bitter te noemen; het brengt grote sociale en maatschappelijke gevolgen met zich. De fractie van Groen Links is nooit voorstandster geweest van zulk een verregaande concentratie, mede gelet op de mobiliteitsproblemen die erdoor ontstaan. Wellicht kan hierover ook nader overleg met de minister van VROM worden gevoerd.

De heer **Nuis** (D66) achtte het onvermijdelijk dat dit Herenakkoord thans in de Kamer ter sprake komt, al was het alleen maar doordat de uitvoering ervan meer geld gaat kosten. De basis van de gerezen problematiek is dat er, hoewel op grond van diverse argumenten een zekere verdeling tussen Groningen en Leeuwarden nodig is, geen natuurlijk evenwicht tussen beide vestigingsplaatsen bestaat. Hij kon zich dan ook voorstellen dat op grond van dit basisgegeven de in het akkoord neergelegde uitruil tot stand is gekomen. In dit kader is het noodzakelijk Leeuwarden iets te geven, waarop werkelijk een eigen identiteit te ontwikkelen is, vergelijkbaar met de identiteit die Delft op het gebied van het technisch hoger onderwijs heeft. De heer Nuis had de indruk dat het

wellicht en met veel inspanning mogelijk is van Leeuwarden een «lerarenstad» te maken. Dit houdt inderdaad in dat Wubbo Emmius naar Leeuwarden moet verhuizen, zoals in het akkoord staat, maar daar kan het niet bij blijven. Er zal een periode moeten zijn waarin Leeuwarden alle kansen krijgt om zich ook werkelijk tot zo'n lerarenstad te ontwikkelen, met de garantie dat niet, na de overgang van Wubbo Emmius, in Groningen wederom een nieuwe lerarenopleiding start. Bovendien zal er in Leeuwarden iets extra's moeten zijn om dat kasplantje tot volle wasdom te laten komen. Te denken ware aan een experiment met een educatieve faculteit aldaar. Wellicht zien de bewindslieden nog andere mogelijkheden. Ook zal in het kader van de verhuizing meer aandacht moeten worden besteed aan de sociale aspecten.

De heer Nuis wierp voorts de vraag op of het daarnaast noodzakelijk is met het agrarisch onderwijs een vergelijkbare operatie te ondernemen. Naar zijn mening is die overplaatsing minder noodzakelijk. Hij kon zich niet voorstellen dat Friesland in het Noorden des lands ooit het monopolie op het gebied van het agrarisch onderwijs zal krijgen. De verhuizing zal bijzonder duur worden, terwijl de overneming van het Van Hall Instituut moeilijkheden oplevert. Daarnaast zal het verdwijnen van de zuivelschool uit Bolsward grote consequenties voor die gemeente hebben. De heer Nuis vroeg de bewindslieden het model te heroverwegen dat vigeerde voordat het Herenakkoord tot stand kwam, een federatief model waarbij wel samenwerking bestaat in het gehele agrarische opleidingscluster, maar de vestigingsplaatsen niet zo rigoureuus worden aangetast. Het zou in elk geval een goedkopere oplossing zijn, hetgeen de mogelijkheid biedt aan de versterking van Leeuwarden als lerarenstad ook een financiële impuls te geven.

De heer **Franssen** wees erop dat de commissarissen der Koningin in Groningen en Friesland in hun hoedanigheid van rijksorgaan bij dit Herenakkoord waren betrokken. In de jaren '70 is een poging gedaan om vanuit Groningen een algemene faculteit in Leeuwarden te vestigen, teneinde Friesland een rechtvaardig aandeel in de hoger-onderwijsontwikkeling te geven. Nadat die opzet is mislukt, is gestreefd naar versterking van het HBO in Leeuwarden. Uit het rapport van de commissie-Oele blijkt echter dat, ondanks het bestaan van het Herenakkoord, rekening moet worden gehouden met het risico dat een niet onaanzienlijk verlies aan studenten zal optreden, indien een HBO-instituut van Groningen naar Leeuwarden wordt verplaatst. Moet er niet meer gebeuren om Leeuwarden werkelijk de beoogde versterkte positie te doen krijgen? Of moet men zich erbij neerleggen dat een groot deel van de studenten niet zal meeverhuizen? In dit verband is het pikant dat de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer Leeuwarden in het kader van de Vierde nota ruimtelijke ordening wil aanwijzen als «sub-knooppunt». Voorts had de heer Franssen uit het rapport van de begeleidingscommissie-Oele moeten concluderen dat van de oorspronkelijke begroting van kosten en baten in verband met het Herenakkoord weinig klopt. Al met al vroeg hij de bewindslieden thans zekerheid te geven over de (financiële) uitvoering van het akkoord.

Door Friesland wordt de indruk gewekt dat de overkomst van het Van Hall Instituut de kurk is waarop het Herenakkoord drijft, terwijl het verlies van dit instituut door Groningen als een grote aderlating wordt onderhouden, gezien de recente ontwikkelingen die zich daar in het agrarisch gebied hebben voorgedaan en mede gezien de relatie met de milieu-opleidingen aan de universiteit. Op dit moment kan niet de garantie worden gegeven dat de de milieu-opleidingen niet aan een ander deel van bijvoorbeeld de Hogeschool Groningen zullen worden verbonden, waardoor Leeuwarden een reële ontplooiingskans wordt ontnomen. Als deze expansie in Groningen aan andere onderwijsinstututen niet wordt

voorkomen, zal het moeilijk zijn het Van Hall Instituut in Leeuwarden tot ontwikkeling te brengen. Refererend aan de discussie over de Hogere Agrarische School midden/oost-Nederland, betoogde de heer Franssen dat de agrarische sectoren in Friesland en in Groningen totaal verschillend zijn georiënteerd. Dit probleem zou aanleiding kunnen vormen voor het nemen van compenserende maatregelen voor Groningen. Gelet op de noodzaak om de positie van Leeuwarden te versterken, ligt het in de rede te onderzoeken welke economisch versterkende functies in Friesland tot ontwikkeling kunnen worden gebracht. Van daaruit zou moeten worden bezien in hoeverre in de sfeer van het onderwijs daaraan kan worden bijgedragen. Moreel zou de heer Franssen het onjuist vinden een instituut uit Groningen naar Leeuwarden over te planten, terwijl vervolgens slechts een beperkt deel van de studenten meegaat. Hij had niet de intentie om het akkoord open te breken, maar hij zette er wel de nodige vraagtekens bij.

Bolsward en Leeuwarden liggen 25 km uit elkaar. In Bolsward is een instituut voor levensmiddelentechnologie tot ontwikkeling gekomen in een gebouw dat er mag zijn. Wat is er nu uit onderwijskundig oogpunt te zeggen voor de verplichte overdracht van dit instituut aan Leeuwarden?

De heer Franssen dankte de heer Nuis voor zijn steun aan de gedachte van een educatieve faculteit. Is de minister bereid samen met het provinciaal bestuur van Friesland te bekijken of in Leeuwarden een proeftuin kan worden ontwikkeld? Waarom is, indien men de gehele lerarenopvoeding in Friesland wil onderbrengen, in het kader van het Herenakkoord niet overwogen ook de academie voor lichamelijke opvoeding van Groningen naar Friesland over te hevelen? Dan wordt het inderdaad mogelijk het idee van «Leeuwarden, lerarenstad» tot ontwikkeling te brengen.

De heer **Reitsma** (C.D.A.) betoogde dat zijn fractie van mening is dat, gegeven de voorgeschiedenis, het Herenakkoord thans integraal moet worden uitgevoerd. De begeleidingscommissie-Oele heeft haar taak veel ruimer opgevat dan het adviseren van de regering over de uitvoering van het Herenakkoord, hetgeen de heer Reitsma op zichzelf wijs vond. Door deze bredere vraagstelling echter komen de cijfermatige gegevens en de financiële consequenties ook in een ander licht te staan. Mede om deze reden verzocht hij de bewindslieden in te gaan op de vraag hoe de aanvullende maatregelen, die tegelijk met het akkoord genomen worden, gefinancierd worden en welke consequenties dit heeft voor het totale landelijke HBO-huisvestingsbudget.

Vervolgens herinnerde hij eraan dat de Kamer in het verleden bewust heeft gekozen voor concentratie van het hoger agrarisch onderwijs in vijf gebieden van Nederland. Bij de discussie over de concentratie in het Noorden speelde toen al het probleem een rol dat de minister kapitaalvernietiging wilde voorkomen. Concentratie van het hoger agrarisch onderwijs in Leeuwarden, zoals het Herenakkoord thans luidt, met inbegrip van een oplossing voor dat probleem van kapitaalvernietiging, achtte de heer Reitsma geheel in lijn met de door de C.D.A.-fractie in 1986 onderschreven standpuntbepaling.

De heer **Franssen** wees erop dat de minister van Landbouw en Visserij bij brief van 22 december 1986, waarin deze het verantwoord zegt te vinden te blijven streven naar één agrarische hogeschool in het Noorden des lands met twee lokaties: Leeuwarden en Groningen.

De heer **Reitsma** herinnerde aan een mondeling overleg over het intrekken van de Machtigingswet, waar de minister heeft gezegd te kunnen instemmen met de overplaatsing van het Van Hall Instituut naar Leeuwarden, mits met betrekking tot het gebouw in Groningen geen kapitaalvernietiging zou optreden. Kan de minister thans uit de doeken doen hoe het laatste probleem zal worden opgelost? Ook zou de heer

Reitsma het op prijs stellen van de minister een uiteenzetting te krijgen over de stand van zaken bij de voorgenomen concentratie van het hoger agrarisch onderwijs in Leeuwarden. Mocht er om budgettaire redenen vertraging optreden bij het landelijke concentratieproces dan zal naar het oordeel van de C.D.A.-fractie de uitruil van allerlei opleidingen tussen Groningen en Leeuwarden overeenkomstig het Herenakkoord prioriteit moeten houden. Een lagere prioriteit hecht zij aan de verplaatsing van de opleiding levensmiddelenvoorziening van Bolsward naar Leeuwarden.

Met betrekking tot Groningen geeft het akkoord een partiële oplossing aan voor de lokale huisvestingsproblematiek, terwijl de commissie-Oele in feite de gehele huisvestingsproblematiek in kaart heeft gebracht. Dit heeft aanzienlijke financiële consequenties. De heer Reitsma vroeg ook hier naar de consequenties voor het investeringschema, en dus voor andere HBO-huisvestingsplannen in Nederland. Hij sloot zich aan bij de vragen over de nieuwe opleiding milieutechnologie die Groningen zou willen starten. Over het wetsvoorstel WHW moet nog parlementaire discussie plaatsvinden; de betrokken instellingen lijken hier echter wél op vooruit te lopen.

Voor de kwaliteit van de uitstekende HBO-opleiding in Bolsward hebben personeel, bevoegd gezag en het gemeentebestuur zich altijd ingezet. Door een zekere fasering krijgt Bolsward meer tijd om in te spelen op de werkgelegenheidseffecten van deze verplaatsing. De heer Reitsma vond bovendien dat het MBO te Bolsward niet in deze concentratievoornemens betrokken moet worden. Bolsward is in het kader van het fusieplan Agrarische Opleidingscentra (AOC) terecht aangewezen als «overige vestiging», d.w.z. dat bij het in 1991 vast te stellen plan voor spreiding en situering nog een beslissing moet worden genomen over de vraag of het al dan niet een nevenvestiging kan zijn. Bovendien moet het AOC-Friesland in overleg met alle betrokkenen nog een ontwikkelingsplan opstellen. Overigens zou de heer Reitsma het wijs vinden om, wanneer op grond hiervan de conclusie wordt getrokken dat het MBO in Bolsward moet blijven, hierbij de mogelijke instandhouding van het HBO mede te betrekken.

Mevrouw **Netelenbos** (P.v.d.A.) stelde vast dat hier sprake is van de uitvloeisels van plannen uit een tijd waarin veel heil van grootschalige operaties werd verwacht. Achteraf plaatste zij hier vraagtekens bij, omdat gebleken is dat men op geen enkel niveau voluit de verantwoordelijkheid kan nemen en uiteindelijk alle instanties frustraties aan een dergelijke grootschalige operatie overhouden. Niettemin staat de Kamer niets anders te doen dan, mede omdat het Herenakkoord op onderdelen al in uitvoering is genomen, het bestaan van dit akkoord als uitgangspunt te nemen. Uit het fragiele bouwwerk dat dit akkoord blijkt te zijn, kan de Kamer niet één steentje verwijderen, omdat dan het risico bestaat dat het gehele bouwwerk instort.

Uit recente stukken blijkt dat de minister van Onderwijs en Wetenschappen de herbestemming van het pand van het Van Hall Instituut als een ontbindende randvoorwaarde onder het akkoord schuift. Kan de minister hierop nader ingaan? Hoe staat de provincie hier procedureel tegenover?

Kan op dit moment een nadere uiteenzetting worden gegeven over de totale kosten, inclusief die voor het sociale beleid, welke met de uitvoering van het Herenakkoord gemoeid zijn? Is de begeleidingscommissie-Oele inderdaad buiten haar officiële taakopdracht gegaan? Hoe reëel zijn de verwachtingen over medefinanciering door derden? Mevrouw Netelenbos sloot zich aan bij de vragen van de heer Reitsma over de consequenties van de prioriteit die bij het Noorden ligt, voor de investeringen met betrekking tot het HBO elders in den lande. Zou dit geen goed moment zijn om een begin te maken met nieuwe (lineaire)

financieringsmethodieken, waarbij huur en lease van gebouwen niet uitgesloten is?

Het sociaal plan voor de studenten zal in overeenstemming zijn met het Besluit sociaal beleid studenten Invoeringswet HBO, hetgeen mevrouw Netelenbos steunde. Ten aanzien van de docenten lijkt de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij een generieuzer beleid te gaan voeren dan zijn collega van Onderwijs en Wetenschappen, in het bijzonder wat oudere docenten betreft. Kan hierover opheldering worden gegeven? Welk bedrag zal door de minister van Onderwijs en Wetenschappen als lump sum in het kader van het sociale beleid beschikbaar worden gesteld?

Uitgaande van de verwachting dat de autonomie van instellingen op grond van de ontwerp-WHW vergroot zal worden, vroeg mevrouw Netelenbos welke garantie bestaat dat in Groningen, hangende de looptijd van het Herenakkoord, tussentijds tòch weer opleidingen worden gestart die op grond van dat akkoord naar Leeuwarden zullen worden verplaatst? Hoe denkt de minister dit, op zijn minst tot de eeuwwisseling, te kunnen tegenhouden? Kan in dit verband ook worden ingegaan op de prognoses omtrent de ontwikkeling van de studentenaantallen?

Op welke manier denken de bewindslieden het eind mei te verwachten eindadvies van de commissie-Oele nog te kunnen betrekken bij zijn beleid?

Vervolgens vroeg zij hoe reëel het onderdeel van het Herenakkoord is dat erin voorziet dat de tweede fase van het hoger kunstonderwijs naar Groningen zal gaan. Kan in dit verband ook duidelijkheid worden gegeven over de docentenopleiding toegepast drama in Leeuwarden?

Met betrekking tot het landbouwonderwijs is de vraag relevant hoe het centrum voor technologie vorm moet krijgen, indien geen duidelijkheid bestaat over de financiering. Wanneer valt een beslissing te verwachten over de toekenning van een studierichting biotechnologie? Mevrouw Netelenbos steunde de gedachte om tot samenvoeging te komen om zodoende de ontwikkeling van een toekomstgericht onderwijscentrum te bevorderen, waar de relatie milieu en voedingskwaliteit vooropstaat. Wel had het haar verbaasd in een van de stukken te hebben gelezen dat ook hier het akkoord is gesloten, voordat de bevoegde gezagen erin gekend waren.

De heer **Van der Vlies** (S.G.P.) betoogde dat de politieke en feitelijke vragen die bij zijn fractie in verband met de perikelen rond het Herenakkoord leven, reeds zijn gesteld. Korthedshalve kon hij zich bij die vragen aansluiten.

Het antwoord van de regering

De **minister van Onderwijs en Wetenschappen** had het Herenakkoord in de boedel aangetroffen. Goede raad was duur, omdat het akkoord een zeer ingrijpende reorganisatie omvat, die niet aansluit bij de filosofie die hij eerder had ontvouwd bij gesprekken met de hogeroponderwijskamer over het HOOP: geen grootschalige reorganisaties maar zodanige reorganisaties dat ontwikkelingen van onderop tot hun recht kunnen komen, een filosofie die nadrukkelijk is neergelegd in de WHW en is aangescherpt in de nota van wijzigingen daarop. Desondanks had hij de conclusie getrokken dat het belangrijk is dit akkoord uit te voeren in de vorm waarin het nu voorligt. Daarvoor zijn allereerst onderwijskundige argumenten aan te voeren, vervolgens de financiële argumenten en ten slotte argumenten van bestuurlijke continuïteit.

Wat de onderwijskundige argumenten betreft: de HBO-structuur in Leeuwarden en Groningen laat dublures zien, zowel in de lerarenopleiding als in het landbouwonderwijs. In beide gevallen bestond de

dreiging dat de desbetreffende HBO-opleidingen onder de kritische grens zouden geraken. Het akkoord voorziet in concentratie waardoor beide op langere termijn levensvatbaar blijven. Daarnaast voorziet het akkoord ook voor het kunstonderwijs in het versterken van de levensvatbaarheid. De minister wees er in dit verband op dat door zijn ambtsvoorganger als het ware al een invulling avant la lettre is gegeven aan het begrip «stedelijk subknooppunt» door ervoor te kiezen in Leeuwarden een substantiële HBO-structuur tot stand te brengen. De daadwerkelijke aanwijzing in het kader van de Vierde nota ruimtelijke ordening van Leeuwarden als stedelijk subknooppunt zal, binnen het mogelijke en onderwijskundig verantwoorde, ook voor de toekomst betekenis voor het onderwijs aldaar kunnen hebben.

Wat de kosten betreft, wees de minister erop dat de bedragen die in het geding zijn gebracht, grotendeels moeten worden gezien als noodzakelijke investeringen, die ook bij het achterwege blijven van het akkoord hadden moeten worden gedaan, zij het niet altijd in dezelfde omvang. Als zodanig zijn ze ook opgenomen in het intentionele investeringsschema van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Daarin was in verband met deze opleidingen al 50 miljoen tot en met 1994 opgenomen; dat bedrag is ook nu beschikbaar voor de uitvoering van het Herenakkoord. Ten dele krijgt hiermee het Noorden dus een sigaar uit eigen doos; anderzijds betekent het onderschrijven van het akkoord ook het politieke commitment dat deze bedragen zullen worden geprioriteerd. Het gaat in het intentionele investeringsschema voor 1991 tot en met 1994 in totaal om 400 miljoen; daarvan wordt 50 miljoen voor het Noorden geprioriteerd. Daarvan kan het Noorden dan ook zeker zijn, zij het dat niemand tot het onmogelijke is gehouden. Mocht een situatie ontstaan waardoor het totale budget van het investeringsschema in gevaar komt, dan moet er dus van worden uitgegaan dat het bedrag van 50 miljoen voor het Noorden is geprioriteerd, teneinde de in het Herenakkoord voorziene ontwikkelingen goed vorm te kunnen geven. Op dit moment is een dergelijke afweging echter niet aan de orde.

Met de begeleidingscommissie-Oele is in februari afgesproken dat zij zich in haar tussenrapportage zou beperken tot het bovengenoemde bedrag. De extra bedragen die zijn gemoeid met datgene waarin zij verder is gegaan, vallen buiten de termijn van het investeringsschema; ze kunnen dan ook pas na 1994 worden vrijgemaakt. Beknopt weergegeven, kan worden gesteld dat de werkelijke additionele kosten hebben te maken met de verplaatsingen en met het sociale plan. Hiermede is in totaal 9 miljoen gemoeid. Kapitaalvernietiging is op dit moment niet aan de orde. Die zou aan de orde kunnen zijn, wanneer het huidige gebouw van het Van Hall Instituut een dusdanig andere bestemming krijgt dat inderdaad een verlies moet worden afgeboekt. Dit verlies zou men volgens de minister kunnen nemen, indien hier redelijke baten tegenover staan.

Wat betreft de bestuurlijke context: er zijn afspraken gemaakt en er zijn verwachtingen gewekt, die hun schaduwen al hebben vooruitgeworpen. Een groot aantal personen heeft reeds keuzen gemaakt, ervan uitgaande dat de bal zal gaan rollen zoals in het Herenakkoord is afgesproken. In bestuurlijk opzicht zou de minister het niet juist vinden, op dit moment het akkoord open te breken, indien daar al goede argumenten voor aanwezig zouden zijn.

Een belangrijk element in dit geheel wordt gevormd door de geraamde studentenaantallen. Immers, de versterking van het hoger onderwijs in het Noorden kan alleen worden gerealiseerd, indien de in het akkoord beoogde intenties ook feitelijk worden gerealiseerd. Allereerst is het daartoe nodig dat de betrokken instellingen letter en geest van het akkoord zullen onderschrijven. Op dit moment is het overleg van de betrokken instellingen met de medezeggenschapsorganen en met het

georganiseerd overleg nog niet afgerond. Naar het zich laat aanzien zal dit op zeer korte termijn het geval kunnen zijn. Indien men raamt hoeveel studenten feitelijk zullen verhuizen dan dient men onderscheid te maken tussen de korte en de lange termijn. Voor zover de minister had begrepen, zijn de thans genoemde percentages slagen in de lucht. Ze komen ook in het geheel niet overeen met onderzoek op dit terrein dat elders is gedaan. Op korte termijn kunnen zich problemen voordoen, maar op lange termijn blijkt de aantrekkelijkheid van de vestigingsplaats niet zo'n dominante factor voor de studiekeuze te zijn als wordt aangenomen. Het is ook onjuist de thans in het algemeen optredende daling van het aantal studenten in verband te brengen met het Herenakkoord. Deze daling ziet men vooral in het deeltijdonderwijs. Overigens zal het deeltijdonderwijs in het kader van de lerarenopleiding nog in Groningen aangeboden worden, zodat niet gesteld kan worden dat het Herenakkoord invloed zal hebben op de aantal studenten in het deeltijdonderwijs.

Over de financiële consequenties van de verhuizing van het Van Hall Instituut bestaan kennelijk misverstanden. In eerste instantie koopt de minister van Onderwijs en Wetenschappen het gebouw van de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Bij het zoeken naar mogelijkheden om het gebouw ten nutte van het onderwijs te maken, wenste de minister echter niet een te grote kapitaalvernietiging te dragen. Dat hoeft ook niet. De ene modaliteit is dat het gebouw voor een goede prijs wordt verkocht; de provincie Groningen heeft zich bereid verklaard zich hiervoor in te zetten. Daar heeft zij ook reden voor, want de andere modaliteit is dat de Rijkshogeschool Groningen het gebouw gaat gebruiken. Daar is de RHG, mede uit onderwijskundig oogpunt, niet voor. De minister vertrouwde erop dat goed overleg tussen het provinciaal bestuur en de RHG ertoe zal kunnen leiden dat het gebouw voor een goede prijs zal worden verkocht.

Voor het sociaal beleid is in totaal 9 miljoen beschikbaar, onderverdeeld in 4 miljoen voor de verhuizing van het Van Hall Instituut, 4 miljoen voor de NHL te Leeuwarden en 1 miljoen voor het kunstonderwijs. Recent overleg duidt erop dat hieromtrent akkoorden met de instellingen in het verschiet liggen. Het bedrag van 9 miljoen is een budget dat niet kan worden overschreden.

Een ander voorbehoud betreft de investeringskosten die nodig zijn voor de uitbreiding van de Bouhof-lokatie in Leeuwarden. Inmiddels is bekend geworden dat deze kosten, die verband houden met de overkomst van studenten uit Groningen, in de orde van grootte van 2 miljoen zullen liggen.

Desgevraagd, verklaarde de minister dat de wijze waarop hier is gebudgetteerd, het buitengewoon onwaarschijnlijk maakt dat de kosten hoger zullen worden. Dat zou wat hem betreft ook niet mogelijk zijn, hoewel hij niet wilde uitsluiten dat over additionele, niet in het akkoord genoemde zaken, nog nader overleg nodig is.

Een mogelijke verhuizing van de ALO naar Leeuwarden als complement van de educatieve opleiding is wel aan de orde geweest, maar er is niet voor gekozen, omdat alsdan inderdaad van een aanmerkelijke kapitaalvernietiging sprake zou zijn, aangezien het huidige, grote gebouw van de ALO moeilijk voor een andere bestemming zou kunnen worden gebruikt, terwijl wederom additionele investeringskosten in Leeuwarden nodig zouden zijn.

Over de vestigingsplaats van het tweede-fasekunstonderwijs en over de positie van de opleiding toegepast drama in Leeuwarden wordt beslist in andere circuits. In het bijzonder wat de tweede fase betreft, zullen geen andere criteria worden gehanteerd dan die, welke eerder zijn overeengekomen. De minister had overigens de indruk dat Groningen zijn eigen kansen voor vestiging van de tweede fase onderschat. Over

toegepast drama zal de HBO-Raad in juni nog voorstellen doen in het kader van alle expressievakken.

De minister had met genoegen vastgesteld dat de Kamer zich in zekere zin al verbonden voelt met het wetsvoorstel WHW. Inderdaad kent dit wetsvoorstel de systematiek dat nieuwe opleidingen kunnen worden gestart, zonder dat daarvoor toestemming is vereist. Dat zou kunnen inhouden dat Groningen en Leeuwarden op de oude voet voortgaan. Op grond van twee elementen meende de minister echter dat dit niet zal gebeuren. In de eerste plaats zal men de verplichting moeten aangaan, de concentratie volgens de letter en de geest van het Herenakkoord door te voeren. In de tweede plaats zijn er nogal zware financiële drempels. Immers, de WHW gaat volledig uit van lineaire bekostiging; wordt een nieuwe opleiding gestart, dan zal men dus eerst de schaalnadelen incasseren. Voorts zal andere opleidingsinstituten of andere opleidingen tekort worden gedaan, doordat men daarop roofbouw zal moeten plegen om de nodige infrastructuur te verwezenlijken. De minister toonde zich overigens gevoelig voor het pleidooi de betrokken instellingen contractueel te verplichten af te zien van het stichten van nieuwe opleidingen in plaats van die welke kort geleden zijn overgeplaatst. Op basis van de huidige wetgeving is bovendien het zo maar beginnen met een nieuwe opleiding niet mogelijk; zo zou aan de RHG de nieuwe opleiding milieutechnologie, waarmee wordt geadverteerd, alléén als afstudeerrichting kunnen worden aangeboden.

De vraag hoe de goede startpositie van Leeuwarden als lerarenstad en als agrarische stad nog zou kunnen worden versterkt door nu al prioriteit aan Leeuwarden te geven bij het toekennen van educatieve faculteiten, wilde de minister gaarne bezien, mede in het licht van de ontwikkeling van stedelijke subknooppunten en mits hem straks daartoe een discretionaire beslissingsbevoegdheid zou toevallen.

Het Herenakkoord mag in financiële zin niet als een open-eindregeling worden beschouwd. De middelen zijn gebudgetteerd, zowel waar het betreft het sociaal kader, als waar het betreft de omvang van de investeringen.

Over het sociaal beleid is intensief overleg gevoerd; naar het zich laat aanzien, zal dit overleg uitmonden in akkoorden. De minister kon zich het ongenoegen van mevrouw Netelenbos over het verschil in regelingen wel voorstellen; toch is dit een essentieel onderdeel geworden van het Nederlandse hoger-onderwijsbestel. Naarmate aan individuele instellingen meer ruimte wordt gegeven, zal er sprake zijn van grotere verschillen in arbeidsvoorwaarden, ook binnen de onderwijsinstituten die geheel onder het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen vallen.

De minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij verklaarde, na de indringende discussies met de Kamer over de invulling van de STC-nota voor het landbouwonderwijs (één agrarische hogeschool met twee vestigingen), zich ook enigszins overvallen te hebben gevoeld door het plotseling op tafel komen van het veel bredere Herenakkoord. Het tot stand komen van dit akkoord moet hieruit worden verklaard dat met betrekking tot een complex van grote problemen knopen moesten worden doorgesneden. Dit Herenakkoord werd in de provincies uiteindelijk bestuurlijk alleszins gedragen. Hoewel aanvankelijk schoorvoetend, had de minister zich daarmee akkoord verklaard, mede omdat hij de bestuurlijke afspraken in het Noorden, welke moeizaam tot stand zijn gekomen, niet lichtvaardig ter discussie wilde stellen. Bovendien werd met de verdergaande concentratie van het hoger agrarisch onderwijs in Leeuwarden op zichzelf veel beter voldaan aan de uitgangspunten van de STC-nota, terwijl het akkoord de afspraak bevat dat dit zonder extra financiële last voor het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij zou gebeuren.

Het financiële plaatje bestaat hierin dat het Van Hall Instituut wordt overgenomen door de minister van Onderwijs en Wetenschappen. Alle overige met de verplaatsing samenhangende kosten (standplaatswijzigingen van het personeel, reiskosten personeel, verhuizing van studenten, omscholing, vervanging en indexering van bouwkosten) zijn gebudgetteerd; te voorzien is dat deze extra kosten kunnen worden opgevangen overeenkomstig de gemaakte afspraken. Deze kosten zijn geraamd naar analogie van het sociaal beleidskader voor het HBO, hoewel dat op zichzelf per 1 januari jl. afliep. In dit verband moet worden opgemerkt dat het huidige gebouw van het Van Hall Instituut veel te groot, te duur en dus ongeschikt is voor het AOC-Noord.

Wat de studentenaantallen betreft, wordt kennelijk veel gespeculeerd over de component «regionale attractie». Wanneer echter in Nederland slechts vijf agrarische hogescholen overblijven, dan vervalt in zekere zin de waarde van die component. De minister meende dat vestiging van de agrarische hogeschool in Leeuwarden aantrekkelijk is voor het relatief grote aantal uit Noord-Drenthe afkomstige studenten, alsmede voor studenten uit de Kop van Noord-Holland.

Het provinciaal bestuur van Friesland wenst thans over te gaan tot integratie van de opleidingen in Bolsward en in Leeuwarden, evenals het bestuur van de agrarische hogeschool Friesland. Ook moet erop worden gewezen dat in het kader van de STC-nota de vestiging in Bolsward zal worden overgeplaatst naar Leeuwarden. Voorts zal ook Bolsward voor het einde van de eeuw worden geconfronteerd met noodzakelijke investeringen, omdat de voorzieningen dan te kort zullen schieten. Dit alles brengt met zich dat er veel voor te zeggen is, niet het minst omdat dan ook samenwerking tot stand kan komen met de agrarische hogeschool Friesland wat betreft een technologiehal, op dit moment een veel forsere financiële inspanning te doen en de voorzieningen in hun totaliteit in Leeuwarden te concentreren. De minister beseftte dat dit voor Bolsward een forse aderlating zal betekenen. Het onderwijs aldaar heeft een goede naam, maar ook hier zullen de maatschappelijke en technologische ontwikkelingen ingebed moeten worden in de nieuwe structuren.

Bij financiering door derden moet overwegend aan fondsen uit Brussel worden gedacht. Friesland is aangewezen als 5B-regio in het kader van de herstructurering van de sociale en structuurfondsen van de EG. In dit kader zijn speciale middelen beschikbaar. Dit onderdeel van het Herenakkoord wordt in Brussel aanvaard als intensivering ten behoeve van de ontwikkeling van zo'n 5B-regio. Ook kan een beroep worden gedaan op enkele andere Brusselse fondsen. Daaraan kunnen worden toegevoegd de gelden die beschikbaar komen van het ministerie van O&W. Voorts is er sprake van een hogere prioritaire aanwending van gelden op de begroting van Landbouw c.a. In de eerste plaats waren deze al gepland voor het einde van de jaren '90; ze worden thans naar voren gehaald voor concentratie in Leeuwarden. In de tweede plaats moet, hoe dan ook, in Leeuwarden een voorziening worden getroffen ten behoeve van de AOC-vorming, onafhankelijk van de vraag of het toekomstig bevoegd gezag van de AOC-Friesland zal voorstellen om het MAO in Bolsward al dan niet te handhaven. Daarnaast zal additionele financiering binnen de begroting moeten worden gevonden. Indien bijvoorbeeld vertraging optreedt in de realisering van plannen met betrekking tot het HAO en de AOC-vorming dan zullen de vrijvallende gelden in de eerste plaats aangewend worden voor de realisering van deze prioritaire aandacht voor Leeuwarden. Overigens betoogde hij dat is afgesproken dat, indien onverhoopt blijkt dat geen beroep kan worden gedaan op de zoëven genoemde EG-fondsen, het ministerie niet is gebonden aan de prioritaire aanwending van begrotingsgeld, zoals hiervoor geschetst.

In antwoord op de vraag naar het overleg wees de minister erop dat een stuurgroep in het leven is geroepen teneinde een plan uit te werken

voor de realisering van de beoogde fusie. Zodra de minister als bevoegd gezag en de betrokken instellingen akkoord zijn, komt de procedure van de medezeggenschapsraad in het geding. Mocht deze procedure tot een geschil leiden dan zijn vervolgproudures voorzien, waarin moet worden geprobeerd zulk een geschil uit de wereld te helpen. De minister wilde er geen misverstand over laten bestaan dat zijn inzet hierbij is het realiseren van het Herenakkoord en het zo effectief mogelijk invullen van de STC-nota, hetgeen mede inhoudt het realiseren van de concentratie van Bolsward en Leeuwarden. Waar het provinciaal bestuur dringend heeft verzocht Bolsward in deze operatie te betrekken, heeft dit ten deze een belangrijke verantwoordelijkheid met betrekking tot de sociale facetten.

Gevraagd naar de verdere stappen ter uitvoering van het Herenakkoord, merkte de **minister van Onderwijs en Wetenschappen** nog op dat, zodra de betrokken instellingen hebben ingestemd met de sociale plannen, van zijn kant min of meer automatisch zal worden ingestemd met het eindrapport van de commissie-Oele, tenzij de Kamer een nader overleg wenst.

Nadere discussie

De heer **Lankhorst** meende dat niet alleen goede raad, maar ook de uitvoering van het Herenakkoord duur is. De onderwijskundige argumenten die de minister gaf, vervallen grotendeels als niet verhinderd kan worden dat in Groningen opnieuw opleidingen worden gestart die op grond van het akkoord naar Leeuwarden gaan, als de ramingen van de studentenaantallen die van Groningen naar Leeuwarden gaan niet uitkomen en indien het gebouw van het Van Hall Instituut niet voor een goede prijs kan worden verkocht. Al met al pleitte de heer Lankhorst ervoor sommige onderdelen van het Herenakkoord nader te bezien.

Voor de heer **Nuis** kwam de motivering van de minister van Onderwijs en Wetenschappen waarom hij zich had verbonden het Herenakkoord uit te voeren, hoewel het niet strookt met de filosofie die hij in het wetsvoorstel WHW had neergelegd, niet als een verrassing. De heer Nuis had echter dezelfde huiver als de heer Lankhorst zojuist verwoordde. In het bijzonder met betrekking tot het agrarische onderdeel van het akkoord leken hem de vooruitzichten nog steeds somber.

Overigens was hij dankbaar voor de steun aan de suggestie om versterking te geven aan de mogelijkheden voor Leeuwarden zich als lerarenstad te profileren, wellicht via een experiment met een educatieve faculteit.

Ten slotte onderstreepte hij nogmaals dat het in wezen heel treurig is dat het zeer reële voordeel van Bolsward als vestigingsplaats wordt opgegeven voor een zekere papieren ordelijkheid, temeer omdat de afstand tussen Bolsward en Leeuwarden zo gering is.

De heer **Reitsma** onderschreef de door de minister van Onderwijs en Wetenschappen gegeven argumentatie voor het uitvoeren van het Herenakkoord. Van groot belang is het de intenties die in het akkoord vastliggen te doen onderschrijven door de betrokken instellingen, zodat geen wildgroei kan ontstaan. Hij was blij met de door de minister toegezegde voorkeursbehandeling van Leeuwarden bij toekomstige onderwijsmogelijkheden.

Met betrekking tot de situatie van Bolsward onderstreepte hij nogmaals dat voor het HBO en het MBO gescheiden procedures gelden en dat de economische en sociale consequenties voor Bolsward mede in de overwegingen betrokken moeten worden.

Mevrouw **Netelenbos** steunde de gedachte van de minister dat min of meer automatisch met het eindrapport van de commissie-Oele kan worden ingestemd, indien de betrokken instellingen akkoord zijn gegaan, mits echter daadwerkelijk tegengehouden kan worden dat in Groningen nieuwe opleidingen starten die even daarvoor naar Leeuwarden zijn overgegaan. Als het laatste niet lukt, zou zij nieuw mondeling overleg wenselijk vinden.

Ten slotte pleitte zij ervoor de minister van Economische Zaken te betrekken bij het zoeken naar oplossingen voor de problemen die in Bolsward zullen ontstaan na verhuizing van de onderwijsinstellingen naar Leeuwarden.

De **minister van onderwijs en wetenschappen** had een vrij brede steun geconstateerd voor de wijze waarop de regering de uitvoering van het Herenakkoord benadert. Een vertraging op grond van het opnieuw ter discussie komen van de aanwijzing van stedelijke (sub-)knooppunten ligt niet voor de hand. Een vertraging zou bovendien grote negatieve gevolgen hebben, in het bijzonder doordat alsdan een feitelijke koude sanering in Leeuwarden zou plaatsvinden, hetgeen volkomen strijdig zou zijn met een eventuele aanwijzing als stedelijk subknooppunt. Thans sluit het laatste nauw aan bij het op zichzelf eerder gedateerde Herenakkoord.

Wel onderschreef de minister de wens dat de in het Herenakkoord beoogde structuurwijziging zich concreet in feitelijke ontwikkelingen vertaalt. In dit kader zegde hij toe in het geweer te zullen komen tegen plannen om in Groningen nieuwe opleidingen te starten, die net naar Leeuwarden zijn verhuisd. Daartoe had hij zich voorgenomen de intenties van het Herenakkoord door de betrokken instellingen te doen onderschrijven. Ook ten aanzien van verdergaande ontwikkelingen (bijvoorbeeld met betrekking tot de vestiging van een educatieve faculteit in Leeuwarden) stelde hij zich voor de achterliggende intenties van het Herenakkoord te vertalen in concreet beleid.

Met betrekking tot het gebouw van het Van Hall Instituut betoogde de minister dat in februari een voorlopig akkoord bestond, inhoudende dat het pand zou worden gebruikt door de RHG. Daarna zijn voor de RHG verschillende andere lokaties aan de orde geweest. Tegen die achtergrond sprak de RHG voorkeur uit voor huisvesting in een van die andere lokaties. Men heeft het pand op zichzelf niet absoluut onwerkbaar genoemd. Als het voor het welslagen van het Herenakkoord van groot belang is dat de RHG dat gebouw gebruikt, is dit een belangrijke overweging voor de eindconclusie. Overigens hoopte de minister erin te zullen slagen het pand aan derden te kunnen verkopen; mocht dit niet lukken dan moet gebruik door de RHG ernstig worden overwogen.

De **minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij** betoogde nogmaals dat de initiatieven van de noordelijke bestuurders die zijn neergelegd in het Herenakkoord, op zichzelf voldeden aan de wens de STC-nota in te vullen voor het landbouwonderwijs. Gelet op de inmiddels overeengekomen voorwaarden, kon hij dan ook volledig achter de realisering van het Herenakkoord staan.

Het gebruik van de Brusselse fondsen is sterk regionaal bepaald. Indien het Friese provinciaal bestuur er de voorkeur aan geeft deze fondsen voor dit doel te gebruiken dan dient men dit te respecteren. Hiermee kan immers in het Friese een klimaat worden bevorderd, waardoor andere investeringen worden aangetrokken. Concentratie in Leeuwarden brengt bijvoorbeeld de mogelijkheid met zich het technologisch centrum te realiseren, waarvan een verdere uitstraling mag worden verwacht.

Met betrekking tot Bolsward onderstreepte de minister dat de overweging om tot concentratie te komen, al vastlag in de fusie-afspraken

met de hogere agrarische school in Leeuwarden. Hieraan liggen vooral kwaliteitseisen ten grondslag. De inrichting van dit soort onderwijs is immers relatief zeer duur en de benodigde investeringen nemen met de dag toe. Dit onderwijs kan dan ook pas gestalte krijgen bij een zekere schaal. De afstand tussen Bolsward en Leeuwarden op zichzelf speelt bij deze overwegingen geen rol. Wat de positie van het MBO te Bolsward betreft, moet het ontwikkelingsplan van het bevoegd gezag van het AOC-Friesland worden afgewacht. Op grond van zijn andere verantwoordelijkheden als minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij wist hij zich betrokken bij het verdergaande overleg met de provincie Friesland over de invulling van de regionale prioriteit voor die provincie, mede uit een oogpunt van werkgelegenheidsbevordering. Uiteraard zou hij daarbij het belang van Bolsward niet over het hoofd zien.

De voorzitter van de vaste Commissie voor landbouw en natuurbeheer,
Blauw

De voorzitter van de vaste Commissie voor onderwijs en wetenschappen,
Van Leijenhorst

De voorzitter van de vaste Commissie voor welzijn en cultuur,
Nuis

De griffier van de vaste Commissie voor onderwijs en wetenschappen,
Hillen